

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati.....	10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Yashil iqtisodiyotga o'tishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati	16
Gulnora Abdurahmonova	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyotga o'tish muammolari va uni bartaraf etish yo'llari	22
S. R. Topildiyev	
Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi	28
Muratova Shohista Nimatullayevna	
Green Economy in Tourism in Uzbekistan.....	32
Alieva Makhbuba Toychievna	
Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты"	36
Голышева Елена Вячеславовна	
Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yo'nalishlari	42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloevich	
To'qimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari.....	47
A.Yu. Mardanov	
Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari.....	52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon o'g'li	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish	57
Abdullayev Elyorbek Odiljon o'g'li	
Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining o'rni	62
Akbarov Akmalxon Akrom o'g'li	
Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash ko'rsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlar.....	66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich	
Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari.....	70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va o'ziga xos xususiyatlari.....	74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati.....	78
Butanova Dilnoza Rustamovna	
Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri.....	83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna	
Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qo'llanilishi.....	95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon o'g'li	
Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning o'rni.....	101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari.....	104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich	
Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari	110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich	
Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi.....	113
Mahamatova Maftuna	
Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik ko'rsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari.....	119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna	

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari.....	124
Said Po'latov Maxamedovich	
Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry	128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li	
Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar.....	135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi	
O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni	142
Toshmurod Kulmanov	
Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari	147
Tursunova Dilnavo Islomovna	
Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish.....	150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi	
Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari.....	159
Allayor Norboyev Ismoilovich	
Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish.....	162
Boltayev Abror Sayitmurodovich	
Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari.....	168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich	
Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish	174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari	179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov	
Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Agglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida	185
Raximbayev Akmal Azatboyevich	
Korxonalarini boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari	190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
Globalashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish	195
Salimov Dilshodbek Davronovich	
To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi.....	199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich	
Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	203
Nilufar Umarova	
O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili	207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li	
Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili	213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari	220
Meliyev Isroil Ismoilovich	
Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar	227
Melikov Otabek Maxmadiminovich	
Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni.....	232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich	
Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar.....	237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna	
Задачи предмета «русского языка» на современном этапе	243
Адилова Солияхон	

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati	247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o'g'li	
Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari.....	252
Gapparov Azim Qayumovich	
O'zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri.....	258
Isayev Atabek Djurabayevich	
Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market.....	266
Jurabek Sobirov	
Ta'lim xizmatlari bozorida oliy ta'lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili.....	270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich	
Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o'sishdagi roli	276
Mamadiyeva Dilrom Ravshon qizi	
Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili	280
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Improving Internal Control System	287
Mexmonaliyev Ulug'bek Erkinjon o'g'li	
Oliy ta'lim xizmatlarini targ'ib qilishda OTMLar veb-saytlari samaradorligini oshirish.....	291
Musayev Bekjon Shukurillayevich	
Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish	298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari.....	302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o'g'li	
Xizmatlar ko'rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari.....	306
N. B. Yahyoxonov	
Mikromoliyaviy xizmatlar ko'rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta'sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili.....	311
Nazarova Muslima Nazarovna	
Sanoat korxonalarida aylanma mablag'lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlarini	317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich	
Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari.....	322
Olimova Nodira Xamrakovna	
O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar	329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po'latxon o'g'li	
O'zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo'nalishlari.....	333
Qahhorov Azizjon Ahror o'g'li	
Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi	338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o'g'li	
Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari.....	341
Raxmanov Mexridin Sindarovich	
Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati.....	345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish.....	350
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	
Sharq va G'arb tamaddunida gender qarashlar	355
Samandarova Gulxayo Abduraim qizi	
Imkoniyati cheklanganlarga to'siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari	359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o'g'li	
To'qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati	363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna	
Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiyatlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog'liqligi	367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich	

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане.....	373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfova, Romashkin Roman Anatolyevich	
Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts.....	379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich	
Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar	384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari.....	391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	396
Xusanov Ulugbek Nishanovich	
Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari.....	402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna	
O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari.....	405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi	
Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров	408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	412
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari.....	416
Abdulkakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich	
Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан.....	420
Адашов Гайрат Рустамович	
Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi	424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna	
Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане	432
Б. А. Хакимов	
Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции.....	438
Бабаева Гузаль Яшиновна	
"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgan imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida	444
Davlayev G'olib Ashurovich	
Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili	447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich	
Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri.....	452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich	
O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish.....	457
Jonuzokov M. K.	
Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish.....	461
Ismailov Allayor Rashidovich	
Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции.....	465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович	
Iqtisodiyotni globalashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish	471
Kalandarova Nargiza Narimanovna	
Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения	475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна	
Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях	478
Киличев А. А.	
Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish	485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich	

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане.....	490
Курпаяниди Константин Иванович	
Ho'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish.....	497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi	
Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar	502
Muxlisa Muxitdinova	
Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана	505
Наимов Шахрух	
Определение специфических особенностей и факторов влияющие на процесс внедрения международных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан.....	509
Хайдаров Зоҳир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зоҳир Зода	
Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli	514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova	
Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма.....	521
Пулатова Сурайё Юлдашевна	
Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе.....	525
Рахимова Гавхар Ойбековна	
O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli	530
Saidova Subhinigor Azizovna	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari	535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li	
Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari	541
Umirov Xurshid Islomovich	
Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari.....	545
Fayziyeva Dilafuz Shuxratovna	
"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии	549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович	
Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия	555
Хамдамов С. Ф.	
Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish.....	562
Xasanova Nafisa Shavkatovna	
Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish.....	566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi	
Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar.....	572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari	578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich	
Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni.....	583
Toyrova Amina Baxtisher qizi	
Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili	588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li	
Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar	592
K. Q. Tajibayev	
Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике	599
Камолова Феруза Кахрамоновна	

O'zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo'llari.....	603
Mirzayeva Lola Shavkatovna	
Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o'rni.....	607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna	
Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi.....	612
Ruzmetova Gulira'no Atabekovna	
Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari.....	620
Salixov Sherzod Abduxakimovich	
Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish	625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna	
Budjetdan tashqari mablag'lar hisobi va nazoratini takomillashtirish	628
Ostonokulov Azamat Abduraimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi	635
Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li	
Xizmat ko'rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko'rsatkichlari.....	640
Muhammadamin Erdon o'gli Erdonov	
Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста.....	644
Насиров Дилшод Фархадович	
Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана	654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович	
Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir.....	659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o'g'li	
Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo'nalishlari.....	664
Razzakov Jasur Xamraboyevich	
Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan	670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi	
Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish	677
Meliqulov Abduhalil Norinovich	
O'zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo'nalishlari	683
Ortiqov Avazbek Bahrom o'g'li	
Rene Dekart va Blez Paskal ta'limotlarida ratsional g'oyalar komparativistikasi.....	689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna	
Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari.....	694
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan's Efforts to Join It.....	699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara	
Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar.....	705
Abduqaxorov Ulug'bek Abdug'aniyevich	
Yangi O'zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo'nalishlari	709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich	
Mahalliy soliqlar va yig'implarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari	713
Tuychiyev Kamoliddin	
Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg'or tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari	717
Yadgarov Nodir Ravshanovich	
Organik qishloq xo'jaligiga o'tish bosqichlarining tashkiliy jihatlar va iqtisodiy asoslari.....	723
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
Davlat xaridlari jarayonida e'tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari	727
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

O'zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari	730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o'g'li	
Iqtisodiy o'sishni ta'minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari	733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva	
Sug'urta faoliyatini takomillashtirishda andarrayting xizmatining o'rni	737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
O'zbekistonda eksportni sug'urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo'nalishlari	741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
Kambag'allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo'naltirish	745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich	
Yoqilg'i-energetika korxonalarining moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari	749
Xusanov Qaxramon Nishonovich	
Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике	753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
Эффективность программ соответствия в различных компаниях	757
Ахмедов Бехзод Ахмедович	
Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте	762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович	
Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles	767
Esanova Shohida Utkirovna	
Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg'or xorij tajribalari	774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish	781
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o'g'li	

MAMLAKATNING INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIGI VA UNING LIZING MUNOSABATLARI RIVOJLANISHI BILAN BOG'LIQLIGI

Axmediyeva Aliya Toxtarovna

DSc, Makroiqtisodiy tahlil va prognozlashtirish kafedrası professori v. b.

Annotatsiya: Ushbu maqolada lizing tarkibiy qismlarini hisobga olgan holda mamlakat investitsion muhitini shakllantirishga omilli yondashuv va investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini baholash usullari, lizing faoliyatini rivojlantirish asosida investitsiyaviy xavflarni kamaytirish usullari ilmiy jihatdan tadqiq etilgan, lizing amaliyotlari hisobini yuritishga nisbatan uslubiy yondashuvning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: investitsion muhit, lizing, omil, uslubiy yondashuv, investitsiya, xususiyat, samaradorlik, baholash, risk.

Abstract: Analysis of the experience of foreign countries allows us to identify common trends and features that contribute to the successful development of regional economies and social structures. The study provides a basis for the development and implementation of effective strategies for the socio-economic development of national territories.

Key words: socio-economic development, strategy, territorial transformation, foreign experience, methodology, practical, theory.

Аннотация: В данной статье исследован факторный подход к формированию инвестиционного климата страны и методы оценки экономической эффективности инвестиций с учетом лизинговых составляющих, методы снижения инвестиционных рисков на основе развития лизинговой деятельности, раскрыты особенности методического подхода к учету лизинговых операций.

Ключевые слова: инвестиционный климат, лизинг, фактор, методический подход, инвестиции, особенность, эффективность, оценка, риск.

KIRISH

Bunda, avvalo, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish va sanoat ishlab chiqarish tarmoqlarining raqobatbardoshligini ta'minlash, asosiy kapitalni texnologik qayta ishlab chiqarishga investitsiyalarni jalb etish, tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borilmoqda.

O'zbekistonda investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishning makroiqtisodiy masalalariga alohida e'tibor qaratilib, bu borada quyidagi maqsad qo'yilmoqda: "Mamlakatda investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSH dollari, jumladan 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari ko'rish"¹. Bu maqsadning izchil va samarali amalga oshirilishi mamlakatimiz iqtisodiyotiga sarmoya kiritishning lizing mexanizmining ulushini sezilarli darajada oshiradi. Lizing kompaniyalari tomonidan investitsiya loyihalarini amalga oshirish uchun investitsiyalarni jalb qilishda lizing vositasining ulushini oshirish muhim ahamiyatga ega. Lizing investitsiyalari bilan bog'liq lizing faoliyatini qo'llab-quvvatlashning maxsus fondini tashkil qilish va uning ishlash mexanizmlarini shakllantirish hamda qiymat zanjiri bo'ylab klaster lizingni joriy etish, ixtisoslashtirilgan virtual savdo maydoni, lizing xizmatlari bozori ishtirokchilari uchun interaktiv platformalar va lizing aktivlarini sekyuritizatsiya qilish orqali erishiladi.

ADABIYOT SHARHI

Iqtisodiy adabiyotlarda xorijiy tadqiqotchilar sarmoyaviy muhitni quyidagicha ta'riflaydilar: J.Dauns va G.Elliottlar investitsiya muhitini "investitsiyalar samaradorligiga ta'sir etuvchi iqtisodiy, moliyaviy va boshqa shart-sharoitlar", deb ta'riflaydilar².

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022-2026-yillarda Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son farmoni

2 Доунс Дж., Гудман Дж. Э. Финансово - инвестиционный словарь. 3-е изд. М.: Инфра-М, 2017. - с. 255

M. Mur va X. Shmitzning ta'rif investitsiya muhitini investorlarning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashga bo'lgan ishonchi sifatida baholash investitsiya muhitini tadqiq qilish sohasidagi eng nufuzli nashrlardan biriga mos keladi³.

Rivojlanayotgan mamlakatlarda investitsiya muhitini yaxshilash yo'llarini o'rganishga bag'ishlangan World Development Report jurnalida siyosiy noaniqlikni biznes yuritishdagi eng og'ir to'siq deb atagan tadbirkorlar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari keltirilgan⁴.

Jahon banki tomonidan World Development Report berilgan "investitsiya muhiti" ta'rif ilmiy jamoatchilik tomonidan tanqid qilinadi, Jahon bankining fikriga ko'ra, "investitsiya muhiti har bir hudud uchun individual omillar to'plami bo'lib, ular kompaniyalarning imkoniyatlarini belgilaydi va ularni samarali investitsiyalar qilish uchun rag'batlantiradi, ish o'rinlarini yaratish va ularning faoliyatini kengaytirishdir"⁵.

Boshqacha qilib aytganda, investitsiya muhiti - bu investitsiyalar bog'liq bo'lgan barcha narsalar. Ko'pgina tadqiqotchilar „investitsion jozibadorlik“ va „investitsiya muhiti“ toifalarini aniqlaydilar, xuddi shu tarzda investitsiya muhiti investitsiya jozibadorligini uzoq muddatli kuzatishdan iborat. Kompaniyalar duch keladigan asosiy cheklovlarni bartaraf etish, ularni sarmoya kiritishga undash, shuningdek, transformatsiya jarayonini doimiy qo'llab-quvvatlash orqali sezilarli yutuqlarga erishish mumkin⁶.

Bizning fikrimizcha, investitsiya muhitining eng aniq ta'rif A. A. Burkovning nashrlarida keltirilgan: "investitsiya muhiti-bu milliy iqtisodiyotga xos bo'lgan boshqariladigan omillar va xavflarning o'zaro bog'liqligi"⁷.

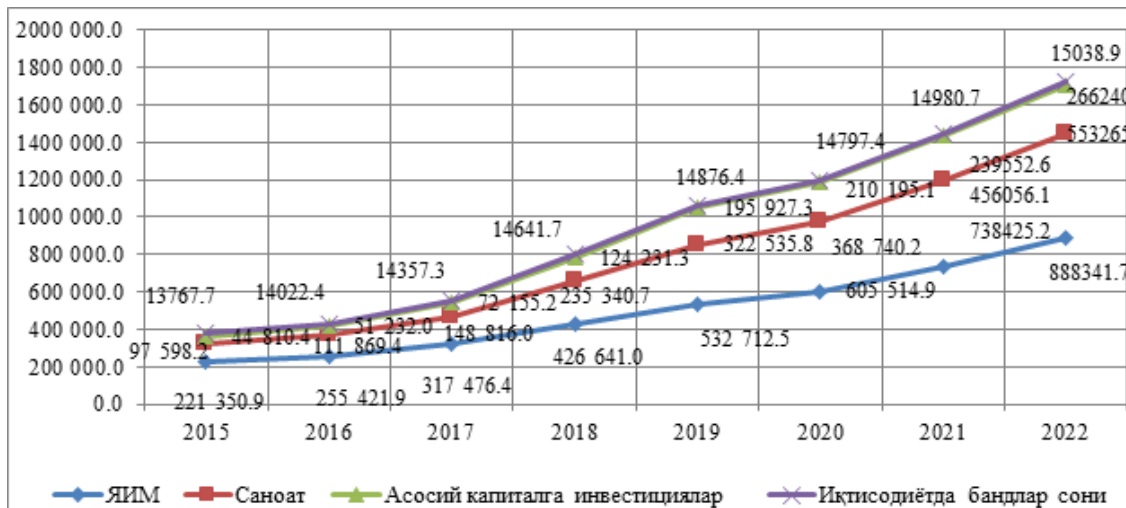
Ushbu ta'rifning afzalligi, birinchi navbatda, investitsiya muhitining tarkibiy qismlari nafaqat o'zaro bog'liq, balki tartibga solinishini ham ko'rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarni tizimlashtirish va umimlashtirish shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda lizing investitsiya siyosatining samarali vositasi sifatida ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega⁸.

Ilmiy adabiyotlarni tizimlashtirish va umimlashtirish shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda lizing investitsiya siyosatining samarali vositasi sifatida ishlab chiqarishni rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega⁹.

Kredit, investitsiya va moliyaviy operatsiyalar elementlarini birlashtirgan o'ziga xos iqtisodiy tabiati tufayli ushbu faoliyat turi ichki iqtisodiyotning real sektori tarmoqlarini modernizatsiya qilishga va uning investitsion jozibadorligini oshirishga muhim hissa qo'shishi mumkin.

Asosiy qism (metodologiya, natijalar). O'zbekiston Respublikasi rivojlanishining makroiqtisodiy ko'rsatkichlari tahlili shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar va iste'mol hajmi oshishi yalpi ichki mahsulotning 2018-yilda 426614,0 mlrd so'mdan 2022-yilda 888341,7 mlrd so'mgacha o'sdi, 2021-yilda ushbu ko'rsatkich aholi jon boshiga 21149,1 ming so'mni tashkil qilgan bo'lsa 2022-yilda 24919,7 ming so'mgacha oshdi (1-rasm).

1-rasm: O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini rivojlantirishning asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari (joriy narxlar, mlrd. so'm)¹⁰

3 World Development Report 2015 A Better Investment Climate for Everyone

4 World Development Report 2015 (A Better Investment Climate for Everyone). В WDR 2021

5 World Development Report 2015 (A Better Investment Climate for Everyone). В WDR 2021

6 Обзор. Доклад о мировом развитии 2015. - Нью-Йорк и Женева: ЮНКТАД, 2021. - с. 19.

7 Бурков, А.А. Госрегулирование инвестиций в условиях глобализации [Текст]: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук: 08.00.01 - Москва, 2012

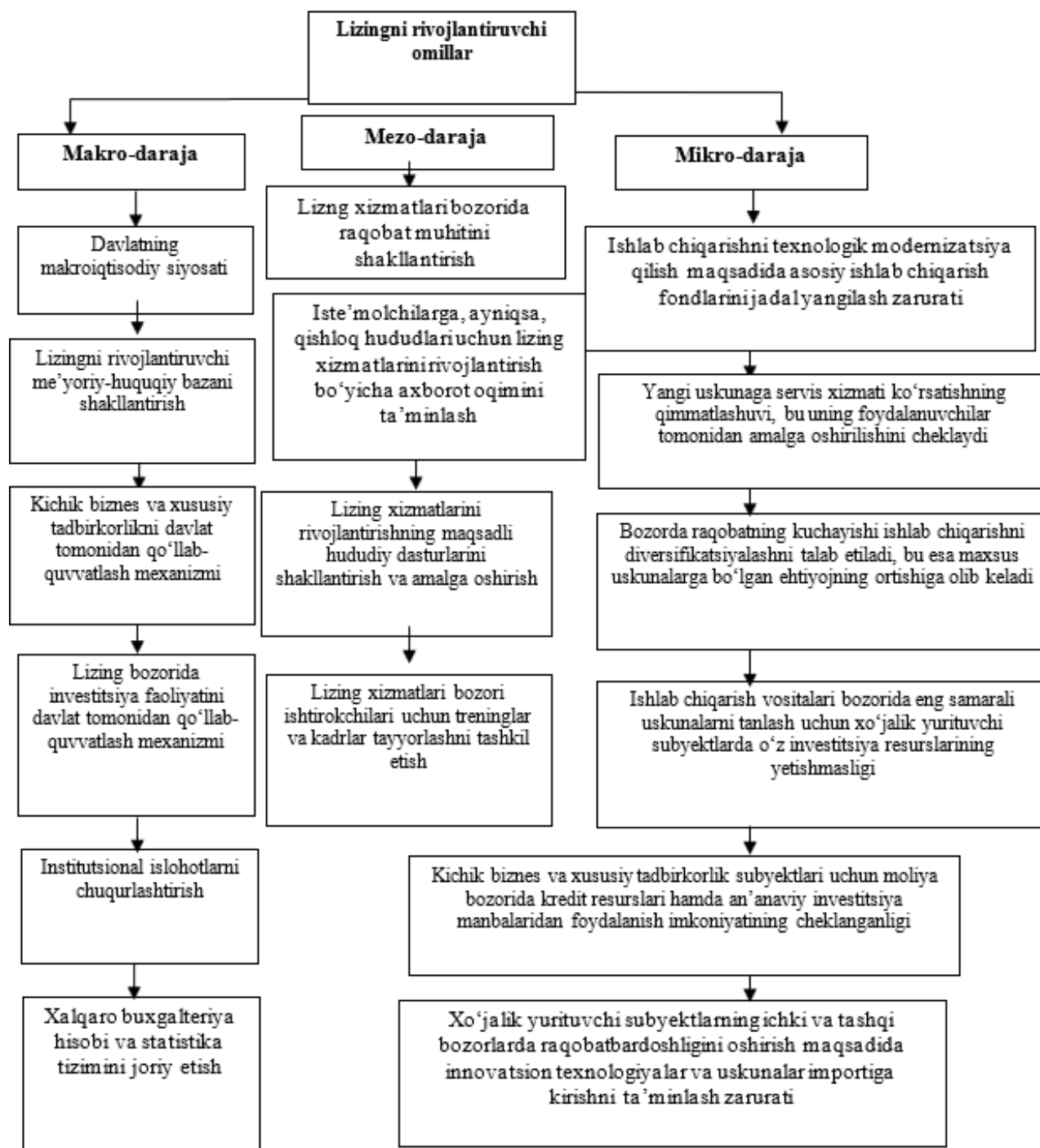
8 Ляшенко В.И. Использование лизинга в развитии предпринимательства и инвестиционной сферы за рубежом. / В.И. Ляшенко, В.В. Бережной / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. - Донецк, 2017. - 84 с

9 Ляшенко В.И. Использование лизинга в развитии предпринимательства и инвестиционной сферы за рубежом. / В.И. Ляшенко, В.В. Бережной / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. - Донецк, 2017. - 84 с

10 Статистический сборник "Промышленность Узбекистана". - Ташкент, 2022.

Koronavirus pandemiyasi sharoitida aholining ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va iqtisodiyot tarmoqlari faoliyati barqarorligini ta'minlash maqsadida lizing xizmatlari, ayniqsa, iqtisodiyotning COVID-19 ta'siriga uchragan: transport, sayyohlik, umumiy ovqatlanish, qurilish va boshqa tarmoqlarida talab kamaydi¹¹.

Lizing munosabatlarning rivojlanishiga yordam beruvchi omillarni aniqlab bergan tahlil o'tkazildi. Uslubiy yondashuvning asosini ahamiyati bo'yicha o'xshash ko'rsatkichlardan iborat makro-, mezo- va mikrodarajalarga ta'sir etuvchi omillar tashkil etadi (2-rasm).

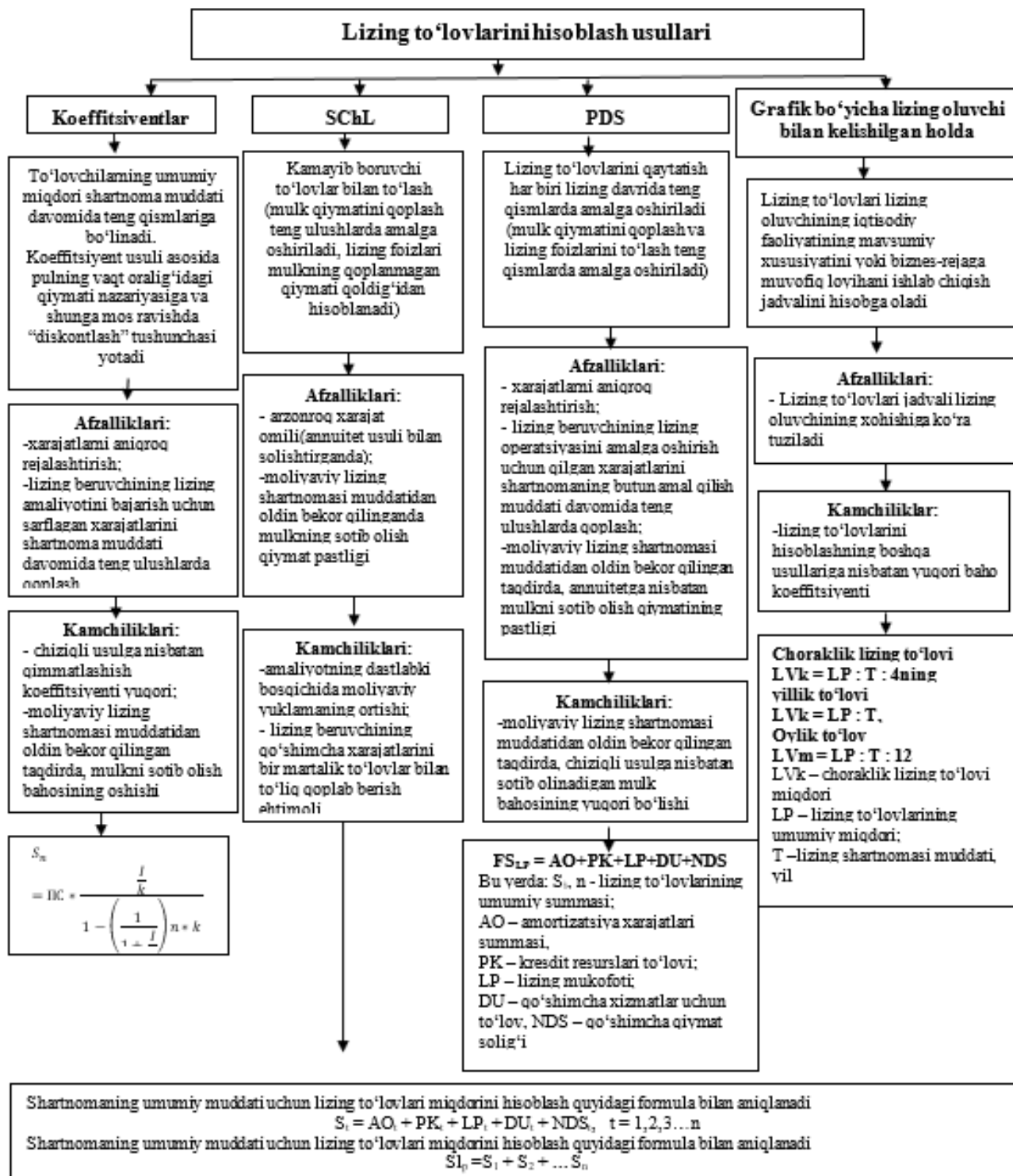
2-rasm: Lizing munosabatlari rivojlantirishning omilli tahlil qilish uslubiyoti¹²

11 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-apreldagi PF-5978-sonli "Koronavirus pandemiyasi davrida aholi, tadbirkorlik subyektlari va iqtisodiyot tarmoqlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni.

12 Ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Lizing kompaniyalari mutaxassislari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, lizing xizmatlari bozorini rivojlantirish uchun barqaror iqtisodiy o'sish omillari ustuvor ahamiyatga ega (so'rovda qatnashganlarning 38,5 foizi). Respondentlarning fikriga ko'ra, bozorni rivojlantirishning navbatdagi muhim shartlari lizing kompaniyalari uchun qarz mablag'lari qiymatini pasaytirish (21,3 foiz) va moliyaviy resurslardan foydalanishni osonlashtirish (15,6 foiz) bo'lishi kerak¹³.

3-rasm: Lizing to'lovlarini hisoblash usullarining qiyosiy tavsifi (afzallik va kamchiliklarni baholash)¹⁴

¹³ O'zbekiston Respublikasi lizing kompaniyalari mutaxassislari bilan 2019-yilda o'tkazilgan intervyu asosida tuzilgan.

¹⁴ Ilmiy adabiyotlarni umumlashtirish asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Lizingning funksiyalari xo'jalik yurituvchi subyekt darajasida ham, makro va mezo darajada ham iqtisodiy salohiyatni oshirishga yordam beruvchi investitsiyalarni moliyalashtirish shakli sifatida belgilangan; uslubiy yondashuvning asosini lizing bozorini rivojlantirishning ishlab chiqilgan makroiqtisodiy ko'rsatkichlari tashkil etdi. Investitsiyalarning quyidagi lizing sig'imi makroiqtisodiy ko'rsatkichlaridan foydalanish maqsadga muvofiq:

- lizingning YAIMdagi solishtirma ulushi;
- lizingning asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalardagi solishtirma ulushi;
- uskunalar, transport vositalari lizingining uskunalar va transport vositalariga kiritilgan investitsiyalardagi solishtirma ulushi.

Lizingning investitsiya jarayonlaridagi o'rni va ahamiyatini, shu jumladan, lizing shartnomasi amalda bo'lgan butun muddat uchun lizing mulkining amortizatsiyasini, lizing beruvchining u foydalangan qarz mablag'lari uchun kompensatsiya to'lovining qoplab berilishini, lizing beruvchiga vositachilik haqini, lizing shartnomasi bo'yicha lizing beruvchining qo'shimcha xizmatlari uchun to'lovni, sotib olinadigan mulkning qiymatini, agar u shartnomada va uni to'lash tartibida nazarda tutilgan bo'lsa, lizing mulki uchun hisoblangan soliq summasini hisobga olgan holda lizing to'lovlari usullarini qiyosiy tahlil qilish taklif etiladi (3-rasm).

Shu munosabat bilan, tashqi tabiiy-iqlim va bozor omillarining salbiy ta'sirini hisobga olgan holda qishloq xo'jaligi tovarlari ishlab chiqaruvchilari natijadorlik va samaradorlik ko'rsatkichlari asosida lizing shartnomasi shartlarini moslashuvchan qayta ko'rib chiqish imkoniyatini nazarda tutuvchi lizing to'lovlarini to'lash jadvalini hisoblab chiqishning yangi uslubiy vositalari taklif etiladi (qishloq xo'jaligi misolida).

Lizing samaradorligini baholash va investitsiya loyihalari samaradorligini quyidagi baholash usullari investor sifatida lizing beruvchi uchun juda muhim bo'lishi mumkin: sof joriy qiymatni aniqlash usuli; investitsiyalar rentabelligini hisoblab chiqish usuli; daromadning ichki normasini hisoblab chiqish usuli; investitsiyalarning o'zini oqlash muddatini hisoblab chiqish usuli; investitsiyalarning buxgalteriya rentabelligini aniqlash usuli. Lizing oluvchi uchun lizing samaradorligini baholashning barcha usullarida asosiysi lizing uchun sarflar yoki xarajatlarni hisoblab chiqish bo'lib, u lizing oluvchi tomonidan lizing to'lovlarini aniqlab olishni nazarda tutadi.

Masalan, O'zbekiston Respublikasida lizing munosabatlarini rivojlantirishda lizing to'lovlarining qaytarilmasligi bilan bog'liq xavflarni sug'urtalash segmentini rivojlantirish; lizing beruvchining tavakkalchilik bilan bog'liq xavflarini, shu jumladan lizing va garov obyektini yo'qotish xavfini yoki kredit xavflarini qoplash uchun "universal sug'urta"ni ishlab chiqish; "muammoli mijozlar" (lizing bitimlari tarixi byurosi) to'g'risida ma'lumot almashish;

O'zbekistonning xorijiy kreditorlari va lizing kompaniyalari xavflarini sug'urta qilish masalalarini hal etish hozirgi kunda juda muhim ahamiyat kasb etadi. Lizing kompaniyalari mutaxassisleri o'rtasida o'tkazilgan ijtimoiy so'rov natijalariga ko'ra, xavflarni pasaytirish ustuvorligining quyidagi natijalariga erishildi: so'ralgan bozor respondentlarining 32,1 foizi kompaniyalarning xavflarni boshqarishda garov miqdoriga qo'llaniluvchi joriy talablarni yumshatish kerak, deb hisoblaydi, so'rov ishtirokchilarining 24,2 foizi bo'nak to'lovining minimal darajasini pasaytirish imkoniyati bor, deb hisoblaydi, respondentlarning 10,4 foizi o'z mablag'larining yetarlilik darajasiga nisbatan talablarni yumshatish mumkin, 14,0 foizi esa lizing oluvchining moliyaviy barqarorligiga qo'yiladigan talablarni kamaytirish mumkin deb hisoblaydi.

Moliyaviy-iqtisodiy ko'rsatkichlarning ma'lum tarkibidan foydalanilgan holda xavflarni baholash bo'yicha ekspert usullariga asoslangan va quyidagi guruhlariga bo'lingan iqtisodiy tahlil usulini taklif qiladi¹⁵: lizing oluvchining umumiy xususiyatlari, moliyaviy barqarorligi, lizing oluvchining investitsiya loyihasi sifati; lizing bitimining sifati va bitimning xavf darajasini umumiy baholash (1-jadval).

1-jadval: Lizing oluvchi bilan tuzilgan bitimning xavflilik darajasini aniqlash usuli¹⁶

№	Nomi	Mezon	Norma (ballar)	Olingan (ballar)	Og'irlik koeffitsiyentlari	Reyting raqami
1	I. Lizing oluvchining xususiyatlari					
1.	Tranzaksiya	Muvaffaqiyatli	Past	100	0,05	5,0
		Yo'q	0			
2.	Korxona boshqaruvi	Rahbar yuqori malakali va tajribali	60	60	0,05	3,0
		Rahbariyatda tajriba yo'q	0			

15 Mazkur yondashuv lizing kompaniyalarida muhokama qilindi.

16 Muallif hisob-kitobi.

№	Nomi	Mezon	Norma (ballar)	Olingan (ballar)	Og'irlik ko'effitsiyentlari	Reyting raqami
3.	Ishlab chiqarishni tashkil etish darajasi	Yuqori	100	60	0,2	12,0
		O'rta	60			
		Past	0			
4.	Kompaniyaning bozordagi o'ri	Monopolist	100	60	0,4	24,0
		Bozorning muhim segmenti	60			
		Bozordagi ulushi sezilarsiz	0			
5.	Tarmoq xususiyatlari	Dinamik rivojlanish	100	60	0,3	18,0
		Barqarorlik	60			
		Pasayish	0			
	Jami	-	-	-	1,0	62,0
2	II. Moliyaviy barqarorlik					
2.1.	Rentabellik	Yuqori	60	60	0,2	12,0
		Past	0			
2.2	Likvidlik	Yuqori	100	100	0,5	50,0
		Past	0			
2.3	Aylanib turishi	Yuqori	100	100	0,3	30,0
		Past	0			
	Jami				1,0	92,0
3	III. Lizing oluvchining investitsiya loyihasi sifatida					
3	Loyihaning iqtisodiy samaradorligi					
3.1	ChDD	<0	0	100	0,3	30,0
		>0	100			
3.2	Ichki daromad me'yori	Maqbul	100	100	0,1	10,0
		Nomaqbul	0			
3.3	Qoplanish muddati (chegirmali)	< lizing muddatli	100	100	0,3	30,0
		> lizing muddari	0			
3.4	To'lov qobiliyati	To'lashga qodir	100	60	0,3	18
		To'lashga qodir emas	0			
	Jami	-	-	-	1,0	88,0
4	IV. Lizing shartnomasining sifati					
4.1	Lizing obyektining likvidligi	Yuqori	100	60	0,3	18,0
		O'rta	60			
		Past	0			
4.2	Qo'llab-quvvatlash sxemasi	Mavjud emas	0	60	0,3	18,0
		Ishonchli	60			
4.3	Lizing beruvchi uchun tranzaksiya samaradorligi	Maqbul	100	100	0,4	40,0
		Nomaqbul	0			
	Jami				1,0	76,0

№	Nomi	Mezon	Norma (ballar)	Olingan (ballar)	Og'irlik koeffitsiyentlari	Reyting raqami
5	V. Bitimning xavf darajasini umumiy baholash					
5.1	Lizing oluvchining tavsifi		100,0	62,0	0,2	12,4
5.2	Moliyaviy barqarorlik		100,0	92,0	0,3	27,6
5.3	Lizing oluvchining investitsiyaviy loyihasi sifati		100,0	88,0	0,2	17,6
5.4	Lizing shartnomasining sifati		100,0	76,0	0,3	22,8
	Jami		100,0		1,0	80,4
6	VI. Xavf toifalarini baholash va qaror qabul qilish					
6.1	Ishtirok etishi mumkin		100 va undan yuqori	80,4		
6.2	Ishtirok etish mumkin, ammo qo'shimcha asoslash talab etiladi		70-100			
6.3	Ishtirok etish mumkin emas		50 dan kam			

Shunday qilib, tavsiya etilgan xavflarni baholash tizimi lizing kompaniyasida xavflarni boshqarish jarayonini ifodalaydi, shu bilan birga loyiha doirasida ham, butun portfelda ham daromadlilik, likvidlik va xavfning talab qilinuvchi nisbatlari, shuningdek, dastlabki ma'lumotlar, tahlil usullari va boshqaruv natijalarini o'lchash qobiliyatini uslubiy jihatdan ta'minlaydi.

Lizingdan investitsiyalarning muhim muqobil manbasi sifatida, birinchi navbatda, ishlab chiqarishni texnik va texnologik modernizatsiya qilish dasturlarini amalga oshirish uchun foydalanish, shuningdek, lizing beruvchilarning resurs bazasini ko'paytirish uchun moliyalashtirish manbalaridan keng foydalanish imkoniyatini ta'minlash uning mamlakat rivojlanishining makroiqtisodiy parametrlariga ta'siri oshishiga muhim hissa qo'shadi. Omilli tahlil natijalari ko'rsatishicha, uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi investitsiya muhitining sifati va lizing faoliyati institutlarining rivojlanish darajasiga bog'liq. Tahlillar natijasida ma'lum bo'lishicha, bugungi kunda lizingning asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalardagi ulushi ahamiyatsiz bo'lib qolmoqda.

Shu bilan birgalikda lizing kompaniyalarini moliyaviy barqarorligini ta'minlashda quyidagilarga e'tibor berish kerak:

- bozor kon'yunkturasini hisobga olish, avtonomlik koeffitsiyentlari, likvidlik, moliyaviy leverij, o'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlanganlik, investitsiyalarni qoplash, qisqa muddatli qarzlar bilan ta'minlanishdagi ehtimoliy o'zgarishlarga nisbatan ta'sirchanlik tahlili asosida lizing kompaniyalar moliyaviy barqarorligining reyting bahosini aniqlash uchun stress-test usullaridan foydalanish;
- lizing munosabatlarini rivojlantirishni tartibga solishning institutsional mexanizmlari lizing aktivlarini sekyuritizatsiya (securitization) qilish asosida takomillashtirish.

Tadqiqotning xulosalari va keyingi istiqbollari. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini rivojlantirishning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari asosida O'zbekiston Respublikasi lizing bozorini rivojlantirishning makroiqtisodiy ko'rsatkichlari va mintaqalar bo'yicha investitsiyalarning lizing intensivligi ko'rsatkichlari aniqlandi. Tadqiqotlar doirasida lizing tashkilotlari tomonidan ularning ishbilarmonlik faoliyati va hisobot yilidagi faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatgan omillarni baholash tahlili o'tkazildi (sotsiologik so'rov orqali).

Lizing tarkibiy qismlarini hisobga olgan holda investitsiyalarning iqtisodiy samaradorligini baholash usullari o'rganildi. Lizing to'lovlarini hisoblashning turli usullari umumlashtiriladi va ko'rib chiqiladi, tahlil asosida lizing oluvchilar va lizing beruvchilarning imkoniyatlarini hisobga olgan holda lizing to'lovlarini hisoblash usullari taklif etiladi.

Lizing faoliyatini rivojlantirish asosida investitsiya xatarlarini kamaytirish usullari, lizing operatsiyalarini hisobga olishga uslubiy yondashuvning xususiyatlari ochib berilgan. Lizing bitimi ishtirokchilarining har biri faoliyatida mavjud bo'lgan umumiy va ma'lum bir subyektning operatsiyalari tabiati bilan belgilanadigan o'ziga xos kabi lizing xatarlarini ikkita katta xavf guruhiga bo'lingan holda tasniflash ishlab chiqilgan.

Lizing munosabatlarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi omillar aniqlanib, milliy iqtisodiyotning investitsion jozibadorligini baholashning uslubiy yondashuvlari o'rganildi. Uslubiy yondashuvning asosini o'xshash ko'rsatkichlardan tashkil topgan makro-, mezo- va mikrodarajalarga ta'sir ko'rsatuvchi omillar tashkil etdi.

Lizing munosabatlarini rivojlantirishni tartibga solishning institutsional mexanizmlari lizing aktivlarini sekjuritatsiya (securitization) qilish asosida takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan;

Lizing xavflarini tasniflash mezonlari tavsiya etildi va lizing kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash usullari tizimlashtirildi. Ta'sirchanlik tahlili, avtonomiya koeffitsiyentlari, likvidlik, moliyaviy leveraj, o'z aylanma mablag'lari bilan ta'minlash, investitsiyalarni qoplash, qisqa muddatli qarzlar asosida kompaniyaning moliyaviy barqarorligini stress-testdan o'tkazish bo'yicha takliflar berildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarda Yangi O'zbekistonni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi PF-60-son Farmoni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-apreldagi PF-5978-sonli "Koronavirus pandemiyasi davrida aholi, tadbirkorlik subyektlari va iqtisodiyot tarmoqlarini qo'llab-quvvatlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni.
3. Бурков, А.А. Госрегулирование инвестиций в условиях глобализации: автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. экон. наук: 08.00.01. –Москва, 2016.
4. Доунс Дж., Гудман Дж. Э. Финансово - инвестиционный словарь. 3-е изд. –М.: Инфра-М, 2017. –с. 255
5. Ляшенко В.И. Использование лизинга в развитии предпринимательства и инвестиционной сферы за рубежом. / В.И. Ляшенко, В.В. Бережной / НАН Украины. Ин-т экономики промышленности. – Донецк, 2017. – 84 с
6. Тимофеев, Р.А. Разработка стратегии устойчивого регионального развития на основе реализации ресурсного потенциала: Дис. д-ра. экон. наук: 08.00.05 / Тимофеев Роман Андреевич. – Казань, 2015. – 484 с.
7. World Development Report 2021 A Better Investment Climate for Everyone
7. Обзор. Доклад о мировом развитии 2021. –Нью- Йорк и Женева: ЮНКТАД, 2021. –с. 19.
8. Статистический сборник "Промышленность Узбекистана". –Ташкент, 2022.
9. O'zbekiston Respublikasi lizing kompaniyalari mutaxassislari bilan 2019-yilda o'tkazilgan intervyu asosida tuzilgan.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.